

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ

ՀԵՐԵՏԻԿԱԿԱՆ ԲՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ՈՒՐԲԱԹ ՅԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 1854

611 484

ԶՄԻՌՆԻԱ, 31 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ.

Խորմէն եկած լուրերը միշտ յաջող են դաձա-
կից զօրաց բանակին համար • որ օրըստօրէն ա-
հագին կերպիւ զօրանալու վրայ է շատ ամենայն
մասին • թէպէտև առայժմ Անգղիացի և Վաղ-
ղիացի զօրապետները պաշտպանողական կացու-
թեան մը մէջ կը գտնուին, սակայն ամեն օգնա-
կան զօրքերը հասնելուն, որ յայնժամ դաձնակ-
ցաց բանակը 200 հազար հոգիէն աւելի պիտի
ըլլայ, փաստողական գործքերու ձեռք պիտի
գտնեն, և ամենայն զօրութեամբ պիտի յար-
ձակին Ավստրոպոլի վրայ • Այս ահագին բեր-
դը, որուն կործանումը գրեթէ վճռուած է Սե-
ծին Ֆրիտանիոյ և Վաղղիոյ կառավարութեան
խորհրդոց մէջ, վերջապէս պիտի չուշանայ ան-
շուշտ դաձնակ ցաց ձեռքը իշնալու • Եւ այ-
կերպիւ Ռուսիոյ իշխանութիւնը Սե Ծովու
մէջ մեծապէս տկարանալով, գիւրին պիտի ըլ-
լայ Երևմտեան տէրութեանց հաստատուն և
յարատեւ հիմանց վրայ հաշտութիւն մը ընել
ապահովենքով Ֆարձրագոյն Ղրան անկախու-
թիւնը և Եւրոպիոյ հաւասարակշռութիւնը
փոքորութիւնը անվնաս պահելով:

Այն աշխարհի փրկաւեալ վախճանի մը համար
է որ դեկտեմբերի 2ին դաշնադրութիւնը եղաւ
ի մէջ Անգղիոյ, Աւստրիոյ և Գաղղիոյ տէրութեանց,
որուն թարգմանութիւնը կըհրատարակէմք
աստի տեղեկութիւն մեր ընթերցողաց :

[illegible]

«Վրէժին Բրիտանիոյ վեհափառ Թագուհին ,
Բւարթիոյ վեհափառ կայսրը և Գաղղիացոց վե-
հափառ կայսրը ցանկալով՝ որչափ որ կարելի է ,
շուտով վախճան տուլ այժմեան պատերազմին ,
վերանորոգելով ընդհանուր խաղաղութիւնը ,
հաստատուն հիմանց վրայ և կատարեալ ապա-
հովութիւն տալով բոլոր Լաւոպիոյ՝ որպէսզի
ջոխ թէ վերստին երեսն ելլեն այսպիսի շփո-
թութիւններ որոնք գժգաղղաբար միջապէս
խռովեցին անոր հանգարտութիւնը : Լա հա-
մադեալ ըլլալով թէ այս վախճանը ուրիշ կերպիւ-

չտաացուիր բայց միայն կատարեալ միաւորութեամբ իրենց Զանիցը մինչև որ բոլորովն ի գործ դուռի իրենց մտադրեալ ընդհանուր նպատակը հետևաբար ճանաչելով զհարկաւորութիւնը համաձայնել լուայ՝ մէն իրենց փոխադարձ կացութեան թեանցը վրայ և ազագային նախատեսուածեանցը վրայ, որոշեցին դաշնակցութիւն մը հաստատել լու մէջերին և այս բանին համար անուանեցին իրենց լիակատար իշխանութիւնունեցող երեսփոխաններ զյետագայ երեւել պաշտօնատարները :

«Վեղիկը օգոստոսիաւ թագուհին անուանեց
իւր փոխանորդ՝ զվեմմափայլ Վլադիմիրէնտ
կոմսը որ իւր լիակատար իշխանութիւն ունեցող
դեսպանն է 'ի Վէննա : Լստրիկ օգոստոսիաւ
կայսրը իւր փոխանորդ անուանեց զվեմմափայլ
Պուլ Դաւիթէն կոմսը, որ իւր արտաքին գործ
ծոց պաշտօնէն է : Լս. Վաղըիցւոց օգոստոս
փառ կայսրը իւր փոխանորդ անուանեց զվեմմա
փայլ Պուրբընէյ սեպուհը, որ իւր լիակատար
իշխանութիւն ունեցող դեսպանն է 'ի Վէննա
Որոնք իրենց կատարեալ իշխանութիւնը իրարու
ձանձուցանելով, որոշեցին և ստորագրեցին յե
տագայ յօդուածները :

Յօգուած 1. Գաշնադիր բարձր կողմերը յիշելով գայտարարութիւնները որ գրուած են եերկայ տարեյս ազդիրի մին և մայիսի 23ին նախագրութեանց մէջ և օգոստոսի 8ին իրարու տրուած ծանուցազրոյց մէջ, և բաւարումիրենց իրաւունքէին պահած էին առաջարկելու, ըստ պարագայից ժամանակին, այնպիսի պայմաններ որ հարկաւոր պիտի համարին Լեւոնպոյ օգտիցը համար, կը պարտաւորին մոփոխակի՝ ամենեւին հաշտութեան վերաբերեալ կարգադրութիւն մը չընել (Ռուսոյ կայսերական արքայինաց հետ առանց յառաջադրել իրարու հետ խօսակցելու իրաւունք մին օրէն միաբանութեամբ ։

(Յօդ. 2. Աստորից զէ հափառ կոյսրը իւր զօրքը Սոլտախիայի և Վալաքիայի իշխանութեց երկիրը յուզարկած ըլլալով՝ զօրութեամբ գաշ-նազորութեան զոր յունիոի 14ին ըրաւ Ռարձրոյ գոյն Վրան հետ, յանձնառու կըլլայ պաշտպա-

ընդունելու նոյն իշխանութեանց սահմանները ընդ-
դէմ Ռուսաց զօրքերուն եթէ վերդառնալու
դէմը ըլլան ։ Այս պատճառաւ աւստրիացի
զօրքերը հարկաւոր եղած դիրքերը պիտի բռն-
նեն ։ որպէսզի տպաւոր պահեն յիշեալ իշխանու-
թիւնները ընդդէմ որեւիցէ յարձակման ։ Այլեւ
Վաղդիսցոյ վեհափառ կայսրը և Սեծին Վրե-
տանիոյ վեհափառ Թագուհին խորաբար յիշ-
րան հետ մարտի Յիշն դաշնադրութիւն մը բռնած
ըլլալով, որով իշխանութիւն ունին իրենց զօրքը
յուզարկելու օսմանեան կայսերութեան որեւիցէ
կողմը, աւստրիական զօրաց Վանուբի իշխանու-
թեանց մէջ գտնուիլը չկրնար արգելք մը ըլլալ
անգղիացի և դաղղիացի նմանապէս օսմանեան
զօրաց ազատաբար մտնելուն յիշեալ իշխանու-
թեանց մէջ և յարձակելու ընդդէմ Ռուսիոյ
զինուորական զօրութեանց և երկրին Վատրիոյ
Վաղդիոյ և Նիգղիոյ լիակատար իշխանութիւն
ունեցող փոխանորդաց մէջ յանձնարարական
ունեցող փոխանորդի ՚ի Վէննա ։ Եթուր
ժողով մը պիտի կազմուի ՚ի Վէննա ։ Եթուր
բաւտանը պիտի հրաւիրուի որ ինքն ևս լիա-
կատար իշխանութիւն ունեցող դեսպան մը
յուզարկէ նոյն ժողովոյն մէջ, որուն պաշտօնը
պիտի ըլլայ քննել և կարգադրել մէջն ինչոյ
ներքէ որ կը ընթացերին առժամանակեայ և ժամ-
նաւոր կացութեանը յիշեալ իշխանութեանց
և վասն ազատ անցքին գտնադան զօրաց իրենց
երկիրներուն մէջէն ։

Յօդ. 3. Եթէ Թշնամութեան գործքեր ծա-
գելու ընդան Մատրիոյ և Ռուսիոյ մէջ, օգոս-
տափառ Մատրիոյ կայսրը, օգոստափառ Գաղ-
ղիացւոց կայսրը և Սէծին Բրիտանիոյ Վէհա-
փառ Թագուհին փոփոխակի կընտոտանան Քա-
տղական և պաշտպանողական կերպիւ գաշա-
կից ընդ իրարու այժմեան պատերազմին մէջ.
և այս բանին համար, ըստ հարկաւորութեանց
պատերազմին՝ պիտի գործածեն իրենց ցամաքի
և ծովային զօրութիւնները, որոց թիւը, տեսա-
կը և որ կողմը յուղարկուիլը, եթէ հարկը պա-
հանջէ, հետեւաբար պիտի որոշուին յատուկ
կարգադրութիւններով:

Ծոդ . 4 . Եթէ նախընթաց յօդուածոյն մէջ

此類之類類和和類和類和

ԵՐԵՎԱՆ ԵՐԵՐԵՏԵԼԵՆ

ԼՈՒՆՈՐ ՏԵՐԻ

Պերճ արեւ ոսկեփայլ պերճ հայրենեացս 'ի կուսէ
Համափիւռ ճառագայթեալ Նըկիրական յաւուրս յայոմիկ .
Որպէսզի , զըւարթագէմգաս երևիս քեզ տարփելեացս ,
Նորամաբերդ աշխարհի' նորոց հրաշից պատգամատու :
Իսե՞ք միշտ 'ի հերուն հետէ կացեալ անկառօյց
Բտորինս այս յաւիտեան ըզքեզ յերկնից մաղթելով .
Մանկութիւն խելապտտակ ըզքեզ բաժիի եւ վարձս արդար
Երբուն տիցն յուսով գրէր , յարմէ եւ շատք վրիպեցան :
Եւ արեւորն դողդոջուն երկիւզալից տենչանք
Իբրեւ պարգև անփոխանակ ըզքեզ հայցէր 'ի բարձանց :
Իսկ ուխտից մեր զհէք շրթանց եւ ջերմալբրտ' ըզձից աշխոյժք
Օ որ Պառնասեան 'ի գագաթանց կուսագեղիցն 'ի քընար'
Ենդրանիկ Երշալուսոյս հարիւրթերթի շրթամբք մամլոց ,
Երիւք հնգամեայ ժամանակօք քեզ մատուցաք ,
Մի 'ի զմուր ինչ ա՛ն բրբէք' , ըզցանկալին խաղաղութիւն'
Մի 'ի զմուր ինչ ժողեցաք' , ո՛ր հինաւուրցդ երիտասարդ . . .
Մի այլ կարի , Գեղեցիկդ իմ' , զիս թախանձեր առաւել ,
Սրտամուռչ պոռագանացդ ո՛ր աղամանդ սիրտ ժուժայցէ .
Ողորմ աղէրս ո՛չ 'ի նանիր հեղեալ առտեղջ յանդիման ,
Օ 'ի երկինք' քաղցր են երկինք , լուան զինն խնդրուածոցդ .
Խաղաղութիւն իջցէ յերկիր , տուա՛ւ պատգամ' 'ի վերուստ ,

Եւ դրոշմեցաւ լճիուն լուսով յաստեղատունն շայկայ ,
 Հաւատենից անդարձ եւ շիթք արբուցանող անձրեաց ,
 Թէ երկինք ու երկիր անցցեն՝ այլ բան Վ իհին կայ անոնց .
 Խաղաղութիւն իջէ յերկիր անշուշտ Թէ վաղ Թէ անագան ,
 Ում փառօ կարապետեմն 'ի ստորին վայրս մահկանացուացդ .
 Հայրս ցն Ովկիանու մինչ յՈղիւմպեայ ելեալ կամար ,
 Եւ յօգաչու երիվարաց լծեալ կառօք ոսկեկաւու ,
 Չե բեւեռացն ընդ միջակէտ հասեալ և անդ 'ի խոնարհ
 Տեսի զՂովկաս մերձեալ առ իս սղաղպաջափայլ գաղաթմարք ,
 Եւ նովա գոռայր ալեօք գիշերադէմ ծով ամենի .
 Եւ արծաթի սառոյցք պնդեալ զաղտաղտուկս 'ի անուբայ ,
 Ուրանօր չէն ծովագիտակ և առ երի ակառն անել ,
 Եւ բանակք սպտաօգէնք աստի ու անտի ճակատամարտք .
 Ո՛չ այնպէս 'ի Վ արդանանս յՂրտաղ և կամ 'ի Տրովա ,
 Որոտումն ըզնոյն ճայթեաց երբէք Հեփեստ հայրն հրապօր ,
 Դստորանիշ դրօշք զերաւունս անդ յոտիսաց սահանքին ,
 Եւ լրէս Թափառական յերկաքանչիւր բանակն յածի .
 Իմ 'ի բարձանց ակըն յառեալ 'ի մահահոտն հրապարակ ,
 Բզլիսիդոն և զՂթենաս նշմարէի 'ի խռան ,
 Երանանձնդդէմ կացեալ միմանց բանակուիք անողք ,
 Իւրաքանչիւրն յիւր անուն գրաւել ըզչէնըն կեկրոպայ՝
 Վ իճէի ընդդէմ միմանց յՂթենացոցն 'ի տաճար ,
 Վ եհագունիցն երկուստան ատենակալ իից առաջի ,
 Եւ զե՛նչ . եկեալ պատգամ յաւագորեար ատենէն ,
 Բզպիտանի ինչ 'ի յերկրէ ածել 'ի գոյ , և անդէն
 Ի մեծ երեքարձէն կոփեալ Պիսիդ զառաջինն ,
 Ի զխեցոյց ընդ ոստուցեալ ձի լայնալանջ փոքնչաճայն .
 Իսկ հանձարեպն լճենասայ նիզակաւն ըզձիթենի

Նիշատակեալ դէպքը պատահելու ընթացքին, դաշնագիր բարձր կողմերը կրկնապէս փոփոխակի չընդունելու, առանց նախ իրարու հետ համաձայնելու, որ եւ իցէ առաջարկութիւն չի կողմանէ Ուստիոյ կայսերական կառավարութեան ի մասին դադարման թշնամութեան գործող :

Յօդ. 5. Եթէ ընդհանուր խաղաղութիւնը առաջին յօդուածոյն մէջ նշանակեալ հիմանց վրայ հաստատուի առաջիկայ տարւոյս ընթացքին մէջ, յայնժամ Սէն Երմիոյ Վերսալի վեհափառ թագուհին, Վատրիոյ Վ. կայսրը և Վաղդիսլոց Վ. կայսրը անյապաղ խորհուրդ պիտի ընեն ի միասին ի վերայ ազգու միջոցաց որ կը հարկաւորին իրենց դաշնակցութեան նպատակը ձեռք բերելու համար :

Յօդ. 6. Նիւքլիան, Վատրիան և Վաղդիան ի միասին պիտի իմացնեն Ռուսիոյ տէրութեան առաջիկայ դաշնագրութեան հաստատութիւնը և յօժարամիտ սրտիւ պիտի ընդունին անոր հաւանութիւնը, եթէ իւր գործակցութիւնը կը խոստանայ այս հասարակաց գործոյն կատարմանը :

Յօդ. 7. Վաղդիայ դաշնագրութիւնը պիտի վաւերացուի և վաւերականութեան ստորագրութիւնները Վէնայի մէջ փոփոխակի պիտի գրուին յընթաց տասնէ հինգ աւուրց :

Եւս գրուածներուն հաստատութեանը համար լիակատար իշխանութիւն ունեցող փոխադարձ գեղականները ստորագրեցին և իրենց պաշտօնական կնիքը դրին :

Գրեցաւ ի Վէնա 2 դեկտեմբերի 1854 .

(Տ. Կ.) ՎԱՍԻՍՏԱՆԻԱՆՍ

(Տ. Կ.) ՊՈՒԼ ԸԱՎԻՍՏԱՆ

(Տ. Կ.) ՊՈՒՐԳԵԼԵՅ

Սէն Երմիոյ պատերազմի պաշտօնակց Նիքիտի Պաքը լորտերուն խորհրդանշին դեկտեմբերի 12ին նիստին մէջ երկար ատենախօսութիւն մը ըրաւ ի պաշտպանութիւն կառավարութեան : Եւս տտեղախօսութեան մէջ մասը արժան համարեցինք թարգմանելու, որ մասնաւորապէս Սէվաստապոլի առջև եղած Նիւքլիան բանակին վիճակը կը քննարկէ :

«Նիւքլիան ամեն ի վեր, ըսաւ աշխուական լորտը, 20 հազարէն աւելի օգնական զօրք յուղարկեցաւ լորտ Ռէկէնին, և ասոնցմէ 12300 հոգին երկու ամիս կայ յուղարկելիս կամ լաւ ևս է ըսել 3-4 շաբաթ միայն կայ : Չեր Վէնու թիւնները գուցէ պիտի զարմանան երբոր իմացնեմ ձեզ, թէ պատերազմին սկիզբէն ի վեր 53000 հոգի յուղարկեցինք Վրէնէք : Չեմ կարծեր որ երբեք քանի մը տարի պատերազմէ ետեւ անգամ, Նիւքլիան այսպիսի բանակ մը յուղարկած ըլլայ որեւիցէ զօրապետի :

Իսկ ի մասին պատերազմական նիւթոց, կը ծանուցանեմ ձեզ թէ ի սկզբան յատուկ դիւրի

վերաբերեալ 62 կտոր թնդանթ յուղարկեցինք, յետ այնորիկ 84 կտոր թնդանթ դարձեալ յուղարկեցինք ահագին պաշարով վաւարի, հրձիգ ռուսներու և գնդակներու, որոց վրայ յաւելցուցինք նաև 22 միլիոն 933000 ծրար հրացանի փամփուշտ (ֆիշք) : Որոցմէ կըշարու նակեմք դարձեալ յուղարկելու, ինչպէս նաև ամեն տեսակ զինուորական պաշարներ : Սակայն յեն յուղարկեցինք 42 մեծ թնդանթ և հրասանդ (հալան), 9000 հրձիգ ռուսներ և 27000 գնդակ, որոցմէ շատը մեծ թնդանթներու համար : Չմեռուան հապուստ պատրաստելու հրամանները յուղարկեցինք, և եթէ Ռէկէն չողենաւուն դժբաղդ արկածը չըլլար, կարծեմ թէ զօրաց բանակը ամենեւին պակասութիւն մը պիտի չունենար ըստ այսմ մասին : Իսկոյն որ Ռէկէն չողենաւուն կորստեան տակաւին անհաստատ լորտը հեռագրական գծով հասաւ, պատուէրներ տուինք որ անմիջապէս ծախու առնեն կորսուած չողենաւուն մէջ բեռնաւորուած ամեն պաշարները : Եւ ամեն բան պատրաստուեցաւ և աւանդեցաւ, յորմէ հետէ Ռէկէն չողենաւուն խորտակումը հարստացաւ : Իսկոյն որ հաւանական եղաւ որ զօրաց բանակը պիտի ձմեր է ի Ռուս, կառավարութիւնը հրաման տուաւ որ ոչխարի մարմէ գգեստներ պատրաստուի, որոցմէ միայն 5000 հատ գտնուեցաւ Նիւքլիայ մէջ : Բայց մնացեալը աւստրիական նահանգաց մէջ ծախու առնուեցաւ, իստանդուպոլիս լորտ Սթրէթ, Ֆորտ Թրէքլիֆին հրաման տրուեցաւ որ այն տեղանքը 25000 ոչխարի մարմէ գգեստ ծախու առնու բանակին համար :

«Եւս պիտի մանաւոր տեղեկութիւններ յառաջ բերել սրտուն պիտի չհաւարէի, եթէ Տէրպի լորտը ըսած չըլլար թէ կառավարութիւնը անհոգ եղած է բանակին առողջութեանը վերաբերեալ հարկաւոր գգեստութեանը վրայը : Եւս փայտաշէն խրճիթներ ևս յուղարկեցինք ի Ռուս : . . . Նիւքլիան է բոլորովին այն խօսքը թէ զօրքերը անթուրեմ են և չեն կրնար քաշեցին : Սակայն է որ քանի մը արկածներ պատահեցան : Բայց համարձակ կը գործէին թէ երբեք բանակ մը մեր բանակին լաւագոյն կերպիւ չկերպրէ : Եւ այս բանը կը հատուտուի զինուորական պաշտօնատարներէն և զինուորներէն եկած զանազան նամակներէն : Օրաց կերակրոյ բաժինը և ոչ որ մը պակսեցաւ, և թէպէտ շատ անգամ աղած միս կը տրուէր զոր չէի ուզէր, ի վերայ այս ամենայնի կը զարմանամ թէ ինչպէս հոգաբարձուները կարող եղան թարմ կերակուր տալ մինչև երկու և երեք անգամ շաբաթը» :

Ի որտ Տէրպի ըսած ըլլալով, թէ Ինքիրմանի պատերազմին մէջ Նիւքլիայի զինուորաց մեծագոյն մասը անթիւ ծեծկուեցան, Նիքիտի Պաքը այսպէս պատասխանեց :

«Եւս բանը իրաւ է, և ասոր համար ծեծկուողներուն արժանիքը ևս առաւել մեծ պէտք է համարուի, թէպէտ սխալմունքներ եղան, բայց կարծեմ թէ ընդհանրապէս հոգաբարձուները իրենց պարտքը կատարեցին և գոհ ըրին զբանակը : Կը խոստովանիմ թէ պատերազմին սկիզբը բժշկական կորագործութիւնը շատ պակասաւոր էր և չեմ ուզեր պաշտպանել զայն : Բայց այս պակասութիւնները կը ծագէին խնայողութեան գէշ ոգիէն որ արգիլեց զմեզ խաղաղութեան ժամանակ պատերազմական պատրաստութիւններ ընել : Սակայն հարկ եղաւ ամեն բան նորէն կարգ ադրել, մինչև հիւանդ անոցներ և անոնց վերաբերեալ կանոնները : Եւս օրուան օրս 495 բժիշկ ունիմք Վրէնէք մէջ : Եւս ինքն մէկ բժիշկ 77 մարդու համար :

«Սենին ինչ չեմ յուսահատիր Սուրմի բանակին յաղորդութեանը վրայ : Թէպէտ վրտանգաւոր ժամանակներ կան այս պատերազմին մէջ ինչպէս նաև ուրիշ ամէն պատերազմաց մէջ, սակայն կարծեմ թէ ոչ որ ի ձեռք չհաւատար թէ կառավարութիւնը վատած է և թէ երկբայութի ունի յաղորդութեան վրայ : Դարձեալ ոչ որ ի ձեռք չհաւատար թէ մեր քաջ զինուորները և անոնց զօրապետը սրտաբեկ եղած ըլլան» :

(Ստերլաիթի թիւթիկիս լրագիրը) իւր թերթին մէջ որ ի 6-18 դեկտեմբերի, հետեւեալ կերպիւ կը բացատրէ քարտաւէնթի ամսոյս 12ին նիստին մէջ եղած վիճարանութիւնները :

«Ինքեմթիլի դուքը (պատերազմի պաշտօնական) յայտնապէս խոստովանեցաւ թէ կառավարութիւնը շատ բաներու մէջ սխալած էր : Բայց միանգամայն ցուցուց թէ այնչափ յանցաւոր չէր, որչափ որ իւր հակառակորդները կուգին հաստատուել : Եւս պատշաճաւ մանրամասն տեղեկութիւններ տուաւ զինուորական նախագահ շուրթեանց և հոգաւորութեանց վրայ : Զորս կառավարութիւնը ի գործ դրած էր : Իսկ ի մասին ընդհանուր գործողութեանց, այս օրինակ խօսեցաւ : «Հարկ չէ մոռնալ թէ զօրաց բանակին յուղարկուելուն գլխաւոր նպատակը իստանդուպոլիս պաշտպանել էր : Եւ երբոր տեղեկուեցաւ թէ այս բանը աւելորդ է, յայնժամ միայն խորհուրդ եղաւ վնասողական գործոց ձեռք զարնել : Պարլի ծովուն մէջ շատ գործ չտեսնուեցաւ, սակայն բաւական բան եղաւ Ռուսիոյ հպարտութիւնը խոնարհեցնելու համար : (Ս, Ե, Եւս հաւատարմութիւնը) : Եթէ կառավարութիւնը այսօր անգամ կընարու ըլլար յառաջ դնել լորտ Ռէկէնին պաշտօնական նամակները, հարկ չէր ըլլար իրեն ուրիշ պաշտօնաւորութիւն մը : Իսկոյն սխալ է այն սահմանաւորութիւնը թէ Սուրմի վրայ արշաւանքը առանց հասուն խորհրդածութեան եղած է : Երկար

Ի, որատեղծեալ գառ հաւատեալ ընդհանակն խաղաղութեան, Յաղթական հանգիստացաւ, և Վերսալիան դատակերտն ի նորայն անուն հաւ վրտանական ըզորը ընդունին :

Օ ի որ ըզպատգամուն անմահից թարգմանէին մահացուաց խաղաղականքն յեռոտան ող կճղակազարդ ի սրբում, Իբրեւ գուշակք ապագայից զեղծանելոյ աշխարհի :

Եւ յուղելոյ անյագ կրթից յարգարութեան նախատինս, Իրաւամբք մերժեալ գողցես զյանդգնադոյն ի մըցմունս Օարիաբար պատերազմող ըզկենդանւոյն ընարութիւն :

Օ անթաւամ և լուսաբեր ըզթիթենին հաշտարար Սեծաշահ իբրու մարդկան հուշակեցին ընդ բընաւս :

Հապա ըզփառն Վթենաւայ յափշտակեալ վաղագոյն, Իզհաշտարար տուր ձիթենին միում յերկուցս, ո՛ր աշխարհ, Օ ի նորածին պատգամաբերս յեթերական իջեալ ծագաց, Ի բարեբաւտ յաւուրս յոյսմիկ ձեզ աւետեմ խնդակց :

Եւս պարգեւն քայ իջանէ խաղաղութիւն ի յերկիր, Իբրեւ ընդ առաջ, դիւցաղնափառ գումարք քաջաց :

Իարեւրշահ յամբս յայսմիկ նորափետուր ընդ թեզքս :

Պարզեցի դրօշ գերափառ խաղաղութեան տիեզերաց, Իերելով յինքն ըզվճիւռ աստուածաշունչ գրեշնեալ սառուք :

Եթէ «Սեծ է յաղթել կրից քան զանմարտց գերել բերդեան» :

(Ն) արիք վեհ դիւցազունք ազատածեմ նորոգ դարուս, Որ գառաղնին ըզնուագ համբուրաբեր և կաթողի :

Եւս ըզմարք զանմահ պատգամս երկից ողջունել ողջունեցէ, Իզլաշտեանն մըցանակ տարեալ միայն նա յաղթական Վթենցուն հանդիսացի, և յիւր անուն ոչ Վերսալի :

Եւս Կովկասեանքն կոչեցին ամուրք և չենք և բերդեան : Եւ քո յայնժամ, ո՛ր առաջին պրտակը Սասնաց, Եւս ըզնայ :

Օ, ըւարթացի նըւիրական քնար ալեօր քան զայլոց իրախոյս հարեալ շնորհապարտ երգել ըզթամբ Սուրայից Իզվերածնող խաղաղութեան զերաստ անմահ քաջազանց :

Շուք հարկանել ըզվայելուց օգոստափառ գահոյից Փառաւորեալ զաշխարհաստտ թագս և մահանս խաչանիշ :

Բայց ոչ ըզգէնուն անթափանցս ձուլեալս ի նոյն Հեփեսոսայ, Ոչ զարեաց գունդս երկայնատող և զեղենեացն տորմիլ :

Եւս զերկնածիր ըզմարգաւեր հանձար և գուժ վրտանական Նորոգքս Սինիւրայց և վեհափառ հեղինակաց :

Հաշտարար կոյս ձիթենւոյն խաղաղութեան առհաւատեալ, Սրով յաղթող ամենեցուն հանդիսացեալ ընդ բընաւս :

Օարեմուտս խորախորհուրդ ընդ բարգաւաճն արեւելայ ի մի զօր սկեղնիկն ատակեցն շաղկապել :

Եւ պաշտպան և հովանի կենաց նոցա խընամով, Եւ ճըգանցն խաղաղարար եղց զիւրիչ ի ծածուկ :

Իզլաշտեանն մեծագոր և վեհափառ ըզգահով Հովանացոյց որպէս զՆպար երկնիկեցիկ հրաշալի :

Եւ ի աւուրբ պարարտութեան հարից նըւագ սրտառուց, Եթէ «Երկնք ըզկենսաբեր ցող անձրեւեալ լուսաշաղ :

Իզարեգուժ մեր կեցուցէ ըզհայր ազգիս անըման, Օգոստափառ յայտը յաղթող Սուրման Վարիւր Սեծիւ խոն :

Եւ կրկնեցէ իմ լըշարոյս ըզթամբ ազգիս հայրախօս, Եթէ կեցցէ հայր մեր Սուրման, և բարերարք ամենայն :

Ի Օմիւռնիա, 1 Յունվարի 1855 :

Ե. Ս. Յ. Պ.

ժամանակէն ի վեր պատուէրներ տրուեցաւ ըստ Ուկրէնին որ հարկաւոր տեղեկութիւնները ստանայ թշնամոյն պաշտպանութեան միջոցաց վրայը ։ Եթէ սխալ մը եղաւ ասոնց վրայը և ի վերայ դիւրութեանց զորս Ուկրէնը ունին ցամաքի ճանապարհաւ փոխադրութիւն և հաղորդակցութիւն ընելու , միայն կառավարութիւնը չէր որ սխալեցաւ ըստ այսմամային ։

« Երբ իրենց թէպէտեւ բոլորովին գոհ չէղաւ պատերազմի պաշտօնէին տուած բացատրութիւններէն , բայց և այնպէս ըսաւ , թէ իւր պաշտպանութիւնը պիտի չզլանայ կառավարութեան , որ ազդու կերպիւ շարունակէ զպատերազմը ։

« Հերոսներ և Վերլիս կոմսերը քանի մը դատաքննութիւններ ընելէն ետեւ , չորս Վլէք տիներ սխաւ ատենաբանել՝ հերքելու համար Վերլիս լորտին դիտողութիւնը , թէ կառավարութեան բռնած քաղաքականութենէն երբեք պատուաւոր հաշտութիւն մը չկրնար ծագիլ ։ Ինչհակառակն (ըսաւ լորտ Վլէքտին) Վլէքա գաղտնի կործանումը , որուն վրայը չեմ յուսա հատար , մեծապէս պիտի դիւրացնէ արժանաւոր հաշտութեան մը հաստատութիւնը ։

« Երբ իրենց թէպէտեւ թէ կառավարութիւնը քանի մը շաբաթէ ի վեր մեծ գործունէութեամբ յառաջ կրտանի պատերազմին պատրաստութիւնները , սակայն դեմ դրաւ կառավարութեան այն կարծեացը թէ Վլէքա գաղտնի անկումը պիտի փութացնէ զհաշտութիւնը ։ Երբ ըսածին նայելով , յայնժամ պատերազմը ևս աւաւել զօրութեամբ պիտի շարունակուի և այնչափ կատարի պիտի ըլլայ որ պատմութեանց մէջ օրինակը պիտի չգտնուի ։ Եւ այս պատճառաւ ինքը վստահութիւն չունի , ըսաւ , այժմեան պաշտօնէից ժողովոյն վրայ զոր ստոր կըգտնէ պալատայից ծանրակշիւթեանն ։ Եւ այս ստորութիւնը ըստ մեծի մասին կրծագի ըսաւ , պաշտօնէից մէջ եղած տարածայնութենէն ։ Եւրապայ թէ Վաղդի պատճառ եղած ըլլայ թշնամութեան գործող մեծ ազդեցութեամբ յառաջ չերթանուի , ինչպէս ոմանք կրտեն , և վերջապէս իւր խօսքը՝ մեղադրելով պատերազմին ամէն կարգադրութիւնը որուն հետեւեցաւ կառավարութիւնը մինչև ցայսօր , և այնպէս թէ ուրիշ կերպիւ յաջողութեամբ պատերազմ չկրնար ըլլալ Ուկրէնի հետ , բայց միայն մարտնչելով անոր դէմ՝ Եւրոպայի կեդրոնին մէջ և Բոլնիայի թագաւորութիւնը վերահաստատելով ։

« Եւստի կառավարութեան հետ գեկտեմբերի 2ին հաստատուած դաշնագրութեան վրայը վիճաբանութիւններ ըլլալով քարլամենդին մէջ , լորտ Ղոհն Ուստէ , վերի ապացուցանելով թէ Վլէքա գաղտնի կործանումը հարկաւոր է Թուրքաստանի ապահովութեանը համար , այսպէս շարունակեց իւր ատենախօսութիւնը ։ « Եւստի իսկ երբեք չհամազուեցայ թէ Եւստիան այն շաւղին հետեւեցաւ , որուն մէջ մտնել կըհարկաւորուէր Եւրոպայի առջև ունեցած իւր պարտաւորութենէն ։ Բայց հաւանական չէ որ Եւստիի պէս տէրութիւն մը մոռնայ , թէ Ուկրէնի հետ պատերազմը աւելի վտանգաւոր է իրեն , քան թէ Վաղդի և Վիգդի քանդի այս երկու տէրութիւններէն և ոչ մէկը չվախար որ իւր երկրին վրայ յարձակում մը ըլլայ ։ Խաղաղութեան ժամանակը անգամ չիկողայոյս կայսրը բազմաթիւ զօրաց բանակ մը ի պատրաստի ունէր և սահմանադրութիւնները մէկ երկու յաղթութիւն ընելէն ետեւ , Վլէքայի ճանապարհը բաց պիտի ըլլար իրեն համար ։

« Եւստի Եւստիան երբոր իւր ղեկավարական զօրութիւնները աճեցուց և ուրիշ հարկաւոր պատրաստութիւններ ի գործ դրաւ , յայնժամ միայն դաշնակցաց հետ համաձայնութեամբ իւր առաջին քայլը ըրաւ ։ Եւստիանիկա ուրիշ քայլ մը ևս յառաջ կերթայ , բայց այնչափ յառաջացեալ չէ որպէսզի կարող ըլլամք ըսելու , թէ ի պատերազմ պիտի մտնէ թէ չմտնուի մէջ հաշտութիւնը չկատարի , Եւստիան կրտէ միայն թէ , երբոր ինքը պիտի սրբաւորի ի պատերազմ մտնել Ուկրէնի դէմ , յայնժամ վստահութեան և պաշտպանողական դաշնակցութիւն մը իրօք եղած պիտի համարուի արևմտեան տէրութեանց ու իրեն մէջ ։ Ինչպէս որ ես կրնանամ

ղնշանակութիւն նոյն յօդուածոյն , (որ անշուշտ բաւական որոշ կերպիւ չէ գրուած) անկա ըսելու թէ , եթէ Վիգդի և Վաղդիան առաջարկելու ըլլան հաշտութեան այնպիսի պայմաններ որ համաձայն ըլլան երաշխաւորութեան չորս կէտերուն և այս համաձայնութիւնը ճիշտ երկցած ըլլայ Եւստիի ալ , և եթէ դարձեալ Ուկրէնի մերժելու ըլլայ զանոնք , յայնժամ Եւստիան պիտի չուշանայ մասնակից ըլլալու վստահական և պաշտպանողական դաշնակցութեան ։

« Եւստի և չեմ կրնար չափազանց ծանրակշիւթութիւն մը տալ այս դաշնագրութեան և կընդունիմ կատարելապէս թէ Եւստիան կրնայ վերջին վայրկեանը անգամ ըսել մեզ ։ « Զեր այս պայմանները , այս չորս կէտերը զորս դուք այժմ այնպիսի կերպիւ կրմէկնէք որուն ամենին չէի սպասէր , խիստ պիտի տկարացնեն զՈւկրէնի և չափէն աւելի պիտի նուաղեցնեն անոր ծանրակշիւթութիւնը Եւրոպայի մէջ , ուստի երբեք չկրնար յուսացուիլ որ ընդունի այսպիսի դաշնակցութիւն ։ Եւստիան կրնայ խօսիլ Եւստիան առանց իւր խոստման դէմ գործելու , և յայնժամ արձակեալ պիտի ըլլայ դաշնակցութենէն ։ Ի վերայ այս ամենայնի ես կրկնեմ թէ Եւստիան իրեն հարկաւոր պիտի համարի Թուրքաստանի ապահովութեան , ուստի եթէ Ուկրէնի անոնց վրայ հիմնեալ հաշտութեան պայմանագրութիւն մը չուզէ ընդունիլ , յայնժամ պիտի տեսնենք մօտեւ Եւստիի զօրքը պատերազմիլ Վիգդի և Վաղդի քով ընդդէմ Ուկրէնի զօրքերուն ։ Իւրին է ըսել թէ գեկտեմբերի 2ին դաշնագրութեան պայմանները ամենալաւ չեն , բայց կըհարցնեմ ես թէ ամէն կերպիւ աւելի աղէկ չէ այսպիսի դաշնագրութիւն մը Եւստիի հետ , քան թէ ամենին և որեւիցէ կապով մը կապած չլլանք Եւստիան մեր հետը ։

« Վաղդի օրէնսդիր ժողովը գեկտեմբերի 14-26ին բացուեցաւ և այս առթիւ վեհապալա լիցարը յետագայ գահախօսութիւններ ըրաւ ։

« Եւստի և Վիգդի Վիգդի և Վաղդի քով ընդդէմ Ուկրէնի զօրքերուն ։

« Զեր վերջի գումարումէն ետեւ մեծամեծ գէպք տեղի ունեցան ։ Եւստի և զոր քով աղգին՝ պատերազմին ծախքը հոգալու համար , այնչափ շուտով ի գործ դրուեցաւ , որ անոր վախճանը իմ անկախութենէն աւելի արդիւնաւոր եղաւ ։ Եւստի և զոր քով բանակները յաղթական հանդիսացան թէ Վաղդի և թէ Վեհապալան մէջ ։ Եւստի և զոր քով պատերազմը որ տեղի ունեցան , մեր գրեթէ փառաւորեցին ։ Եւստի և զոր քով մէջ թուէր քուէարկութեամբ որոշեց իւր ինքնակշիւթութիւնը յայտնել մեր զօրապետաց և մեր ղեկավարաց քաջութեանը համար , այս կերպիւ հանդիսաւոր վկայութիւն մը տրուեցաւ Վաղդիի հետ ունեցած մեր յարաբերութեանց մտերմութեանը ։ Եւստի և զոր քով կայսերութիւն մը որ իւր վեհապետին նախնի ասպետական զգացմունքով վերանորոգուած է , զատուեցաւ այն տէրութեանէն՝ որ քառասուն տարիէ հետեւ կըսպառնար Եւրոպայի անկախութեանը ։ Եւստի և զոր քով դաշնագրութիւն մը ըրաւ , որ թէպէտ պաշտպանողական է այսօր , բայց գուցէ շուտով վնասողական պիտի ըլլայ , և որով իւր դատը և քաղաքականութիւնը կըմիաւորէ Վաղդի և Վիգդի քաղաքականութեանը հետ ։

« Եւստի , Տեառք , որչափ աւելի կերկարի պատերազմը , այնչափ աւելի մեր դաշնակցաց թիւը կաճի ու ևս առաւել կըպնդին արգէն հաստատուած կապերը ։ Եւստի և զոր քով աւելի հաստատուն կապեր , քան զյաղթութեան անունը ներքէն կըկրեալեան երկու ազգաց և կը յիշեցնեն հասարակաց ընդհանուր փառք մը , քան զմիւսնոյն անհանգարտութիւնները և միւսնոյն անկախութիւնները որ կըշարժեն երկու ազգերը՝ քան զմիւսնոյն նպատակը և միւսնոյն դիտաւորութիւնները որոց կըհետեւին երկու կառավարութիւնները՝ երկրորդականութիւն մասանց վրայ ։ Եւստի և զոր քով հետ եղած դաշնակցութիւնը՝ անցաւոր օգտի մը և ժամանակիս պալատայից յատկացեալ քաղաքականութեան մը արդիւնք չէ , այլ երկու զօրաւոր ազգաց միութիւնն է , որոնք միաբանեալ են փաստ յաղթութեան այնպիսի դատի մը , որուն ներքեւ

դարեւ մը ի վեր մնացած են իրենց մեծութիւնը , քաղաքակրթութեան օգուանները և միանգամայն Եւրոպայի ազատութիւնը ։ Եւստի և զոր քով ծի հետ ուրեմն այս հանդիսաւոր առթիւ մէջ շնորհակալ ըլլալու համար աստանոր յանուն Վաղդի , Վիգդի բարկամենթին՝ իւր ջերմեւանդ և մտերիմ յայտարարութեանը համար , Վիգդի բանակին և անոր արժանաւոր ընդհանուր զօրապետին՝ իրենց արիական գործակցութեանը համար ։

« Եւստի և զոր քով իսաղաքութիւնը տակաւին չէ հաստատուած , անունիմ կարող ըլլալ մի և նոյն շնորհակալութիւնը մատուցանել Եւստիի և Վերմանիի իսկ , որուն միութիւնը և բարձրութիւնը կըցանկամք ։

« Եւստի և զոր քով կըհամարիմ զիս՝ գովութեան արդար հարկ մը վճարելով զօրաց բանակին և նաւական զօրութեանը , որոնք իրենց անձնանուէր ջանքով և իրենց կրթութեամբը արժանապէս պատասխանեցին իմ անկախութեան թէ Վիգդի և Վեհապալան մէջ և թէ հիւսիսային ու հարաւային կողմերը ։

« Եւստի և զոր քով բանակը մինչև ցայսօր ամէն տեսակ ներութիւններ քաշեց և ամէնքն ալ նուաճեց՝ այսինքն տարափոխիկ ակտը , հրկիզութիւնը , արկածութիւնը և կարօտութիւնը ։ Եւստի և զոր քով մը՝ որ անգագար ղեկավարական պաշտօններ կընդունի ու պաշտպանուած է ցամաքի և ծովաւոր հոգեւոր թնգանութեան , թշնամեաց երկու բանակներ որ մերինէն առաւելագոյն են թուով , վերջապէս որեւիցէ դժուարութիւն և արգելք չկողան տկարացնել անոր քաջարկութիւնը և ոչ կըցաւ արգելուլ անոր բորբոքեալ եռանդը ։ Եւստի և զոր քով իւր պարտքը վեհանախարար կատարեց , մարաջախտէն սկսեալ որ կերկրի թէ բանագատեց զմահը սպասիլ որ իւր յաղթութիւնը ընցնէ , մինչև ցղիւնուորն և ցնաւաստին , որոց մեծնելու ժամանակուան վերջին տղաղակը՝ բարեմաղթութիւն մըն էր փասն Վաղդի , ուստի թէ զօրաց բանակը և թէ նաւատորմը արժանի են հայրենեաց երախտագիտութեանը ։

« Եւստի և զոր քով պատերազմը անագորոյն զահեր իւր հետը կրեւրէ , բայց և այնպէս ամէն բան կըպարտաւորէ զիս որ յառաջ ասանիմ զայն ամենայն զօրութեամբ և այս նպատակաւ ձեռք գործակցութեանը վրայ կըվստահանամ ։

« Եւստի և զոր քով բանակը բաղկացեալ է 581000 հոգիէ և 113000 ձիէ ։ Եւստի և զոր քով թիւննիս 62000 նաւաստին բաղկացիլ է Եւստի և զոր քով նաւերու մէջ կըգտնուին , Վեհապալան կերպիւ հարկաւոր է հաստատուն պահել այս պատրաստ զօրաց թիւը ։ Եւստի իրենց ծառայութեան տալ ինչ ընցնողներուն և պատերազմին մէջ մեռնողներուն տեղը լեցնելու համար պիտի խնդրեմ ի ձեռք , ինչպէս անցեալ տարի , 140000 հոգիի զօրաժողովը ։ Զեր առջև պիտի դրուի օրինաց առաջարկութիւն մը՝ որուն նպատակը պիտի ըլլայ վերստին ղեկավարութեան մէջ մըտնողներուն կացութիւնը լաւացնել , առանց աղքատի գանձուն ծանրութիւնը աւելցնելու ։ Եւստի օրէնքէն մեծ օգուտ պիտի ծագի , վստահ պատվ հին ղեկավարաց թիւը պիտի շատնայ բանակին մէջ և թիւ մը ժամանակէ ետեւ դիւրին պիտի ըլլայ ղեկավարութեան ծանրութիւնը սրկսեցնել ։ Եւստի և զոր քով թէ շուտով ձեռք հաւանութիւնը պիտի տաք այս օրէնքին ։

« Եւստի և զոր քով ինչպիսի ինքնաբերական թիւննիս նոր փոխառութիւն մը ընելու . . . ։ Եւստի և զոր քով նպատակն է՝ տէրութեան ծախքը հաւասարեւորեալ եկամտից հետ ուստի սովորական հաշուեցուցակը տէրութեան՝ հաւասարակշիւթ վիճակի մէջ պիտի ներկայացուի ձեռք ։ Եւստի և զոր քով փոխառութեանն յառաջ եկած դրամը՝ պատերազմին հարկաւորութեանը համար ծախք պիտի ըլլայ ։

« Եւստի և զոր քով պիտի տեսնենք որ մեր եկամուտները չնուազեցան ։ Եւստի և զոր քով վերաբերեալ գործունէութիւնը՝ հաստատուն կըմնայ , հասարակաց օգտին յատկացեալ ամէն մեծ գործքերը կըշարունակուին , և Վերման իսկ իստիստութիւնը հաճեցաւ այնպիսի հունձ մը շնորհել որ մեր կարօտութիւնները կըլեցնէ ։ Ի

